

<https://www.digitalvscorrupt.eu>

Co-funded by
the European Union

ЗАШТИТА НА УКАЖУВАЧИТЕ И ИКТ ПРОТИВ КОРУПЦИЈА

ПРОШИРЕН МАТЕРИЈАЛ ЗА ОБУКА ЗА
МЛАДИНСКИ РАБОТНИЦИ, ГРАЃАНСКИ
ОРГАНИЗАЦИИ, ЕДУКАТОРИ И ПРАКТИЧАРИ

Развиено во рамките на проектот **With Digitalisation Versus Corruption (Erasmus+)**

За практично учење, безбедно пријавување и интегритет на заедницата

Декември 2025

ERASMUS-YOUTH-2023-CB

Име на проектот: „Со дигитализација против корупцијата“ во рамки на програмата Erasmus Youth 2023 - Градење капацитети во областа на младите - Западен Балкан.

Број на проект: 101131572

Проектот „Со дигитализација против корупцијата“ е кофинансиран од Европската унија.

Координатор:

NVO Naučno – istraživačko udruženje za umjetnost, kulturno-obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA ME) – Црна Гора

Организации учеснички:

- Znanstveno-raziskovalno zdruzenje za umetnost, kulturne in izobrazevalne programe in tehnologijo EPEKA, socialno podjetje (EPEKA SI) – Словенија
- Phiren amenca international network (Phiren amenca) – Белгија
- Приватна научна установа Институт за применети истражувања за бизнис Скопје (IARB)- Република Северна Македонија
- Gagnsaei samtök gegn spillingu (TI-IS) – Исланд
- Qendra open doors (OPEN DOORS) – Албанија
- EPEKA Berlin EV (EPEKA BERLIN EV) – Германија
- Europe for you, z.s. (EUROPE FOR YOU) – Чешка
- Center for education and training Prizren (CET-PRIZREN) – Косово
- Scientific and research association for art, cultural an educational programmes and technology EPEKA (EPEKA Србија) – Србија
- Fundacija europejski instytut outsourcingu (EOIF) – Полска
- Udruženje Akustikum - muzička omladina JMBH (AKUSTIKUM) – Босна и Херцеговина
- Lxkia izcilik ve doga sporlari kulubu dernegi (LIDOSK) – Турција
- Arcigay (ACIGAY APS) – Италија
- Transparency International Islandija (TI-IS) – Исланд
- Skupnost Občin Slovenije - Словенија
- Institut Jožef Stefan - Словенија

Автори:

- Udruženje Akustikum - muzička omladina JMBH (AKUSTIKUM) – Босна и Херцеговина
- Scientific and research association for art, cultural an educational programmes and technology EPEKA (EPEKA Serbia) – Србија
- NVO Naučno-istraživačko udruženje za umjetnost, kulturno-obrazovne programe i tehnologiju EPEKA (EPEKA ME) – Црна Гора
- Znanstveno-raziskovalno zdruzenje za umetnost, kulturne in izobrazevalne programe in tehnologijo EPEKA, socialno podjetje (EPEKA SI) – Словенија
- Transparency International Islandija (TI-IS) – Исланд

ОГРАДУВАЊЕ ОД ОДГОВОРНОСТ

Информациите и ставовите наведени во овој Прирачник се ставови на Институтот за применети истражувања за бизнис и не мора нужно да го одразуваат официјалното мислење на Европската Унија или на која било друга финансирачка институција. Ниту институциите на Европската Унија, нитукое било лице што постапува во нивно име, не можат да бидат одговорни за употребата што може да се направи на информациите содржани во овој документ.

СОДРЖИНА

04	ВОВЕД	11	МОДУЛ 3: ИКТ АЛАТКИ, ДИГИТАЛНА БЕЗБЕДНОСТ И БЕЗБЕДНО ПОСТАПУВАЊЕ СО ДОКАЗИ
05	КАКО ДА СЕ КОРИСТИ ОВОЈ МАТЕРИЈАЛ	13	МОДУЛ 4: ЕТИКА, ИНТЕГРИТЕТ И УЛОГАТА НА МЛАДИНСКИТЕ РАБОТНИЦИ
06	ПРИНЦИПИ ЗА ДИЗАЈН НА ОБУКАТА	15	МОДУЛ 5: МЕТОДИ НА ПОДУЧУВАЊЕ И ПОДИГАЊЕ НА СВЕСТА
07	МОДУЛ 1: РАЗБИРАЊЕ НА ЗАШТИТАТА НА УКАЖУВАЧИТЕ	17	ПРИМЕР ЗА ЕДНОДНЕВНА АГЕНДА
09	МОДУЛ 2: ПРАВНИ РАМКИ, КАНАЛИ ЗА ПРИЈАВУВАЊЕ И ЗАШТИТА	18	АНЕКСИ

ВОВЕД

За проектот

DigitalVScorrupt е Erasmus+ СВУ и WB проект чија главна цел е борба против корупцијата во ЕУ и Западен Балкан (WB) преку дигитални алатки и зајакнување на младите и луѓето во ЕУ и Западен Балкан (WB).

Корупцијата ги слабее демократските институции, ја намалува довербата во системот и ги ограничува можностите за младите луѓе. Таа влијае врз образованието, вработувањето, здравствената заштита, јавните набавки, услугите во заедницата и секојдневниот квалитет на живот на граѓаните. Кога неправилностите не се пријавуваат, злоупотребата се нормализира и луѓето почнуваат да веруваат дека правичноста е невозможна.

Укажувачите имаат суштинска улога во оспорувањето на оваа култура. Тие се лица кои, во јавен интерес, пријавуваат корупција, измама, злоупотреба на моќ, злоупотреба на средства, закани по здравјето или безбедноста, штета врз животната средина или други сериозни неправилности. Нивните дејствија можат да им помогнат на институциите да го исправат неправилното постапување, да ги заштитат заедниците и да ја подобрат отчетноста.

Истовремено, укажувањето ретко е едноставно. Лицата кои зборуваат јавно често се плашат од одмазда, губење на работа, исклучување, стигма, онлајн вознемирување или притисок од колеги и претпоставени. Поради тоа, заштитата на укажувачите не е само правно прашање; таа е и образовно, етичко и социјално прашање. На младите луѓе и на возрасните кои ги поддржуваат им се потребни јасни информации, практични алатки и безбеден начин за дејствување.

Овој проширен материјал за обука е развиен во рамките на Erasmus+ проектот „With Digitalisation Versus Corruption“. Тој се надоврзува на дискусиите и учењето од меѓународниот тренинг во Тузла (23–27 јули 2025) и ги преточува во структуриран ресурс што може да се користи во идни работилници, локални акции, интерни обуки на персоналот и образование во локалната заедницата.

Што нуди овој материјал

Во споредба со кратка презентација или план за работилница, оваа верзија нуди подетални објаснувања, белешки за водење, примери на вежби, прашања за рефлексивност, совети за тренери и обрасци подготвени за употреба.

Напишан е на начин кој им овозможува на фасилитаторите и самите да учат од него и директно да го прилагодат во материјали за учесници, планови за сесии или активности за подигање на свеста.

КАКО ДА СЕ КОРИСТИ ОВОЈ МАТЕРИЈАЛ

Овој документ е осмислен како модули. Може да се спроведете како целосен курс за обука, да се изберат само оние модули што одговараат на потребите на учесниците или да се комбинира со локални студии на случај и национални правни информации. Соодветен е за младински центри, училишта, НВО, општини, волонтерски програми, проектни тимови и средини за неформално образование.

Фасилитаторите се охрабруваат да ја приспособат терминологијата, примерите и начините за пријавување согласно правниот и институционалниот контекст на нивната земја. Целта не е учесниците да станат правни експерти, туку да бидат поинформирани, посигурни и повнимателни кога се справуваат со прашања поврзани со корупција.

Формат	Како може да се користи
Опција за формат	Предложена употреба
Обука од 1 до 3 дена	За продлабочено учење, групна работа, практични вежби и локална адаптација.
Самостојна работилница	Користете еден модул за сесија од 60 до 120 минути на конкретна тема.
Внатрешна организациска обука	Градете свест кај персоналот за безбедно пријавување, доверливост, дигитална безбедност и етичко однесување.
Сесија за подигање на свеста кај младите	Фокусирајте се на практични права, ризици, безбедно однесување и каде да се побара поддршка.

ПРИНЦИПИ ЗА ДИЗАЈН НА ОБУКАТА

Укажувањето може да биде чувствителна тема. Некои учесници можеби веќе биле сведоци или искусиле злоупотреба, корупција, дискриминација или одмазда. Затоа, добрата фасилитација бара повеќе од добро познавање на содржината: бара и доверба, внимателно темпо и јасно чувство за граници.

- Од самиот почеток создадете безбеден простор за учење.
- Никогаш не вршете притисок врз учесниците да откриваат лични искуства.
- Разјаснете дека обуката нуди образовни насоки, а не формален правен совет.
- Охрабрете ги учесниците критички да размислуваат и за можностите и за ризиците.
- Да се најде рамнотежа помеѓу охрабрувањето и претпазливост: важно е да се проговори, но уште поважно е да се биде подготвен за тоа.
- Користете примери од реалниот живот само на начини што ја штитат приватноста и достоинството.
- Каде што е можно, вклучете информации за упатување кон одредени тела/институции, како: омбудсманот, антикорупциски тела, НВО, даватели на правна помош или услуги за психосоцијална поддршка.

Забелешка за фасилитаторот

Кога учесник ќе сподели реален случај, не му правете притисок веднаш да пријави. Прво помогнете му да ја разјасни ситуацијата, да ги процени непосредните ризици, да ја разгледа доверливоста и да идентификува соодветна поддршка.

Обуката треба да го зајакне одговорното дејствување, а не да создаде притисок за небезбедно дејствување.

МОДУЛ 1: РАЗБИРАЊЕ НА ЗАШТИТАТА НА УКАЖУВАЧИТЕ

Препорачано времетраење

60–90 минути.

Главен фокус

Основни поими, јавен интерес и зошто укажувањето е важно.

Предложен резултат

Материјал за учесници, белешки од дискусија или краток акциски план.

Цели на учењето

- Да се разбере кој може да се смета за укажувач.
- Да се разликува укажувањето од озборување, личен конфликт или неосновани обвинувања.
- Да се препознае димензијата на јавен интерес при пријавување неправилности.
- Да се објасни зошто укажувањето е важно за демократијата, отчетноста и учеството на младите.

Клучна содржина

Укажувач е лице кое пријавува или открива информации за неправилност за која дознало во работен, организациски, образовен или институционален контекст. Неправилноста може да вклучува корупција, измама, кражба на јавни ресурси, злоупотреба на овластување, дискриминација, штета врз животната средина, закани по јавното здравје или безбедност или други повреди на законот и етиката.

Корисна почетна точка во обуката е да се нагласи дека укажувањето не е едноставно „кажување нешто за некого“. Определувачкиот елемент е јавниот интерес. Пријавата се поднесува затоа што прашањето влијае врз правичноста, законитоста, безбедноста, транспарентноста или правата на другите. Загриженоста не е првенствено лична одмазда или приватен конфликт.

Учесниците треба да разберат и дека луѓето можат да пријавуваат внатрешно, надворешно

или, во одредени околности, јавно. Внатрешното пријавување обично значи информирање на претпоставен, службеник за етика или внатрешен канал за пријавување. Надворешното пријавување се однесува на надлежно јавно тело, инспекторат, омбудсман или специјализиран орган. Јавното откривање е почувствително и треба да се дискутира само заедно со правната заштита, ризиците и контекстот.

Поим	Значење во практика
Укажување	Пријавување сериозна неправилност во јавен интерес, идеално со фактичка основа и преку соодветни канали.
Лична жалба	Жалба што главно се однесува на индивидуално работно или меѓучовечко прашање, кое сепак може да биде важно, но не мора нужно да претставува укажување.
Гласина или озборување	Непроверена информација споделена без докази, структура или внимание кон последиците.
Етичка загриженост	Поширока загриженост за однесување, култура или вредности што може, но и не мора да претставува правна повреда.

Предложена активност

Мапирање на асоцијации: прашајте ги учесниците кои зборови ги поврзуваат со терминот „укажувач“. Запишете ги и позитивните и негативните одговори на флипчарт. Потоа дискутирајте зошто општеството често им се восхитува на укажувачите во теорија, но се двоуми да ги заштити во практика.

Прашања за дебрифинг

Зошто луѓето често се плашат да пријават неправилност?

Што ја прави пријавата поверодостојна и поодговорна?

Која е разликата помеѓу храброст и непромисленост во овој контекст?

Shënim për trajnerin

Овој модул најдобро функционира кога примерите доаѓаат од средини што им се познати на учесниците: училишта, младински проекти, локална самоуправа, спортски клубови, социјална помош, регрутација или јавни набавки.

За помлади учесници, избегнувајте правен жаргон на почетокот. Започнете со правичност, безбедност и доверба.

МОДУЛ 2: ПРАВНИ РАМКИ, КАНАЛИ ЗА ПРИЈАВУВАЊЕ И ЗАШТИТА

Препорачано времетраење

75–105 минути.

Главен фокус

Минимални стандарди, одмазда и институционални одговорности.

Предложен резултат

Материјал за учесници, белешки од дискусија или краток акциски план.

Цели на учењето

- Да се запознаат со клучните принципи на заштита поврзани со укажувањето.
- Да се разбере целта на внатрешните и надворешните канали за пријавување.
- Да се препознае како може да изгледа одмаздата во практика.
- Да се идентификува кои информации обучувачите треба да ги усогласат со националниот контекст.

Клучна содржина

На европско ниво, Директивата на ЕУ за заштита на укажувачите (2019/1937) воспостави минимални стандарди за заштита на лицата кои пријавуваат повреди на правото на Унијата. Дури и во земји надвор од ЕУ, Директивата и поврзаните европски стандарди обезбедуваат корисна референтна точка за добра практика во системите за пријавување и заштитните мерки.

Учесниците треба да разберат неколку клучни принципи: доверливост на идентитетот на пријавувачот; безбедни и достапни канали за пријавување; заштита од одмазда; навремено постапување; и пристап до информации, совет или поддршка. Во практика, овие стандарди имаат значење само ако институциите знаат како да ги применат и ако потенцијалните пријавувачи имаат доверба во процесот.

Одмаздата треба да се разгледа широко. Таа може да вклучува отпуштање, деградирање, прераспоредување, закани, исклучување од состаноци, напади врз угледот, онлајн

вознемирување, малтретирање, притисок за оставка, ускратување можности, заплашување или суптилни форми на изолација. Многу учесници ја препознаваат одмаздата само кога станува екстремна, па обучувачите треба да им помогнат да ги забележат раните предупредувачки знаци.

Област	Елементи на добра практика
Што вклучуваат добрите системи за пријавување	Доверлив прием, јасни процедури, потврда за прием, непристрасна проценка, безбедно чување на информациите и комуникација за понатамошното постапување.
Што треба да опфати заштитата	Одмазда поврзана со вработувањето, физичка безбедност, приватност, правна поддршка, психосоцијален товар и штета врз угледот.
Што треба да препознаат обучувачите	Национални закони, релевантни институции, рокови, постапки за жалби, правна заштита и достапна поддршка.

Мини-вежба

Побарајте од учесниците да идентификуваат една институција, како: омбудсман, антикорупциска агенција, инспекторат или доверлива НВО во нивната земја што би можела да прими или поддржи пријава поврзана со корупција. Вежбата помага темата да се пренесе од теорија во реалност во локален контекст.

Дискусија за случај

Општински службеник пријавува сомнителни практики во јавните набавки. Наскоро потоа, тој/таа е исклучен/а од состаноци, добива помалку значајни задачи и е предупреден/а дека „го нарушува угледот на институцијата“. Побарајте од учесниците да идентификуваат кои дејствија може да се сметаат за одмазда, каква документација службеникот треба да зачува и кои канали за поддршка може да бидат релевантни.

Важни ограничувања

Овој материјал за обука е образовен. Тој не го заменува националниот правен совет. Кога ќе се појави реален случај, фасилитаторите треба да ги охрабрат учесниците да ги проверат актуелните процедури и да побараат компетентни насоки од овластено тело или квалификуван правен експерт.

МОДУЛ 3: ИКТ АЛАТКИ, ДИГИТАЛНА БЕЗБЕДНОСТ И БЕЗБЕДНО ПОСТАПУВАЊЕ СО ДОКАЗИ

Препорачано времетраење

90–120 минути.

Главен фокус

Свесност за дигитални ризици, безбедни алатки и практични навики за заштита.

Предложен резултат

Материјал за учесници, белешки од дискусија или краток акциски план.

Цели на учењето

- Да се препознаат честите дигитални ризици поврзани со пријавување корупција.
- Да се споредат основните безбедносни карактеристики на избрани комуникациски алатки.
- Да се разбере зошто метаподатоците, уредите и практиките за чување се важни.
- Да се научат практични чекори за побезбедно документирање и комуникација.

Клучна содржинај

Дигиталните алатки можат да го направат пријавувањето полесно, побрзо и подостапно, но исто така можат да го изложат идентитетот, локацијата, мрежата и однесувањето на лицето што пријавува. Многу луѓе се фокусираат на самата порака и забораваат на околните траги: метаподатоци во документи и фотографии, слаби лозинки, резервни копии, споделени уреди, препраќање е-пошта, историја на пребарувачот или услуги за локација.

За целите на обуката, корисно е да се воведат основен пристап на свесност за закани. Пред да изберат алатка, учесниците треба да се прашаат: Што се обидувам да заштитам? Од кого? Колку сериозни се последиците ако информацијата се изложи? Кое ниво на анонимност или доверливост реално ми е потребно? Ова помага да се избегнат и невнимание и лажна сигурност.

Ниту една алатка не е совршена. Безбедната практика обично произлегува од комбинирање алатки со добри навики: силни лозинки, двофакторска автентикација, внимателно постапување со докази, ограничено споделување, ажурирани уреди, претпазливо

користење јавен Wi-Fi и свесност за фишинг или социјален инженеринг.

Категорија на алатка	Порака од обуката
Безбедни пораки	Signal често се наведува како пример за апликација за пораки со шифрирање од крај до крај, со посилни функции за приватност од главните платформи кои се користат првенствено за генерална комуникација.
Е-пошта	Услугите за енкриптирана е-пошта може да обезбедат посилна приватност од стандардната веб-пошта, но е-поштата секогаш бара внимателно постапување со примачи, прилози и наслови на пораки.
Анонимно пребарување	Алатки како Tor Browser може да ја намалат следливоста, но треба да се воведат со практична претпазливост и јасно објаснување.
Безбедно споделување датотеки	Решенија како OnionShare или заштитени методи за пренос на датотеки можат да го намалат непотребното изложување при споделување чувствителни датотеки.
Платформи за пријавување	Наменските системи како GlobalLeaks можат да ги структурираат пријавите побезбедно од ад хок формулари или лична е-пошта.

Безбедно постапување со докази

- Собирајте само она што е неопходно и согласно закон.
- Чувајте ги оригиналните датотеки секогаш кога е можно непроменети.
- Чувајте копии на безбедна локација со ограничен пристап.
- Отстранете метаподатоци од документи или слики кога е потребно.
- Избегнувајте дискусија за чувствителни докази во големи групи или на социјални медиуми.
- Не оставајте уреди без надзор или отклучени

Практична вежба за споредба

Учесниците споредуваат две комуникациски алатки, на пример Signal и WhatsApp, или ProtonMail и Gmail. Ги разгледуваат енкрипцијата, заштитата на идентитетот, комплексноста за користење, претпоставките за доверба и можните ризици при споделување чувствителни информации.

Правила за однесување

Направи: документирајте внимателно, проверувајте извори, заштитете ги своите пристапи и размислете пред да испратите порака или документ.

Не прави: не претпоставувајте дека бришењето порака ги отстранува сите траги, не препраќајте чувствителни датотеки без размислување и не се потпирајте само на удобност кога ризикот е висок.

МОДУЛ 4: ЕТИКА, ИНТЕГРИТЕТ И УЛОГАТА НА МЛАДИНСКИТЕ РАБОТНИЦИ

Препорачано времетраење

60–90 минути.

Главен фокус

Поддржувачка практика, етички дилеми и безбедни граници.

Предложен резултат

Материјал за учесници, белешки од дискусија или краток акциски план.

Цели на учењето

- Да се размисли за етичките димензии на укажувањето и поддршката.
- Да се разјасни улогата и границите на младинските работници и фасилитаторите.
- Да се вежба отворена комуникација и вештини за упатување.
- Да се зајакнат пристапите засновани на интегритет во младинското образование.

Клучна содржина

Младинските работници ретко се формални истражители, но често се доверливи возрасни лица, ментори или први точки на контакт. Нивната улога може да вклучува слушање, помагање на младо лице да ги организира фактите, дискусија за ризиците, упатување кон поддршка и создавање образовни можности околу интегритетот и граѓанската одговорност.

Доверливоста е важна, но важни се и границите. Фасилитаторите не треба да ветуваат тајност што не можат законски или етички да ја одржат. Кога откривањето вклучува сериозен ризик од штета, ранливо малолетно лице или задолжителни обврски за пријавување, учесниците мора јасно и смирено да бидат информирани што може, а што не може да остане доверливо.

Етичкото размислување е централно тука. Зборувањето може да биде чин на храброст, солидарност и одговорност, но исто така може да носи последици. Добрата обука не го преувеличува укажувањето. Наместо тоа, им помага на учесниците да размислуваат за

времето, доказите, пропорционалноста, грижата за себе и за другите и структурите за поддршка потребни за дејствување.

Димензија	Добра практика
Улога на младинскиот работник	Слушајте внимателно, поставувајте појаснувачки прашања, избегнувајте паника, поддржете размислување, охрабрете документирање и упатете понатаму кога е потребно.
Што да се избегнува	Давање ветувања што не можете да ги одржите, давање правни гаранции, вршење притисок врз лице да открие повеќе отколку што сака или преземање контрола врз случајот.
Етички вредности што треба да се нагласат	Интегритет, правичност, одговорност, храброст, солидарност, емпатија и почитување на правичната постапка.

Активност со играње улоги

Сценарио: млад учесник вели дека парите наменети за младински проект се користат за приватни трошоци, но се плаши дека пријавувањето ќе влијае врз идните можности. Во парови или мали групи, учесниците вежбаат поддржувачки прв одговор. Осврт: кој јазик помогнал да се создаде чувство на безбедност, а кој јазик го зголемил притисокот.

Корисни прашања при прв контакт

Што точно сте виделе или слушнале?

Дали имате документи, пораки или други докази?

Кој веќе знае за ова?

Која е вашата најголема грижа во моментот?

Каква поддршка би ви помогнала појасно да размислите за следните чекори?

МОДУЛ 5: МЕТОДИ НА ПОДУЧУВАЊЕ И ПОДИГАЊЕ НА СВЕСТА

Препорачано времетраење

75–105 минути.

Главен фокус

Дизајн на работилници, ангажирање на учесниците и досег до заедницата.

Предложен резултат

Материјал за учесници, белешки од дискусија или краток акциски план.

Цели на учењето

- Да се планираат ангажирачки и реалистични активности на тема укажување.
- Да се изберат методи што одговараат на различни групи и временски рамки.
- Да се дизајнираат едноставни активности за подигање на свеста со практична вредност.
- Да се поврзе антикорупциското образование со младинското учество и граѓанското дејствување.

Клучна содржина

Подигањето на свеста е најефективно кога луѓето не само што слушаат информации, туку и ги применуваат. Интерактивните методи како работа со сценарија, структурирана дискусија, мапирање на корупција, споредба на дигитални алатки, дизајн на кампања и играње улоги ги прават апстрактните поими поконкретни.

За кратки работилници, фокусирајте се на јасност и практични заклучоци. За подолги формати на обука, создадете образовен тек: започнете со дефиниции и градење доверба, продолжете со правна и дигитална писменост и завршете со етичко размислување и планирање активности. Обучувачите треба да комбинираат информации, дијалог и примена наместо да се потпираат на долги предавања.

Досегот насочен кон младите може да користи подкасти, кратки видеа, дискусии во заедницата, визуелни постери, училишни сесии, врсничко образование, објаснувања на

социјалните медиуми или кампањи со тема интегритет. Најсилните активности обично комбинираат емоција, локална релевантност и практични насоки.

Метод	Зошто функционира
Круг за дискусија	Добар за отворање верувања, стравови и очекувања околу зборувањето.
Студија на случај	Корисна за анализа на ризици, заштита и донесување одлуки без изложување реални лични случаи.
Мапирање на корупција	Им помага на учесниците да идентификуваат каде се појавува корупцијата во секојдневниот живот и кој е засегнат.
Дизајн на кампања	Гради комуникациски вештини и го претвора учењето во досег.
Дневник за размислување	Ги поддржува потивките учесници и подлабоката лична обработка.

Задача за дизајн на кампања

Групите создаваат едноставна активност за подигање на свеста што вклучува наслов, целна публика, главна порака, еден безбеден повик за акција и два комуникациски канали. Охрабрете ги да избегнуваат сензационализам и да вклучат практичен совет, како на пример каде да се побара насока.

Силната порака обично прави три работи:

Јасно го именува прашањето.

Го намалува стравот покажувајќи дека постојат поддршка и побезбедни канали.

Повикува на одговорно дејствување наместо на обвинување или паника.

ПРИМЕР ЗА ЕДНОДНЕВНА АГЕНДА

Следниот распоред може да се приспособи за локални работилници. Тој ги балансира информациите, практиката и размислувањето.

Време	Сесија
09:00–09:30	Добредојде, запознавање, очекувања и групни договори
09:30–10:30	Модул 1: Разбирање на заштитата на укажувачите
10:30–10:45	Пауза
10:45–12:00	Модул 2: Правни рамки, канали и заштита
12:00–13:00	Пауза за ручек
13:00–14:30	Модул 3: ИКТ алатки, дигитална безбедност и постапување со докази
14:30–14:45	Пауза
14:45–15:45	Модул 4: Етика, интегритет и улогата на младинските работници
15:45–16:30	Модул 5: Подигање на свеста и дизајн на кампања
16:30–17:00	Евалуација, акциски точки и завршна рефлексција

АНЕКСИ

АЛАТКИ ПОДГОТВЕНИ ЗА УПОТРЕБА

Овие алатки може да се копираат во материјали за учесници, да се печатат одделно или да се приспособат за локални работилници.

1. Прашалник пред обуката

- Што значи за вас терминот „укажувач“?
- Дали некогаш сте биле сведок на корупција или неетичко однесување во вашата средина?
- Дали знаете организација каде што корупцијата може безбедно да се пријави?
- Колку безбедно би се чувствувале да пријавите корупција на вашето работно место или во заедницата?
- Кои мислите дека се најголемите ризици за укажувачите?
- Дали знаете дали вашата земја има закони што ги штитат укажувачите?

Скала за самооценување (1–5): Го разбираам укажувањето; знам како корупцијата може побезбедно да се пријави; верувам дека укажувачите треба да бидат заштитени со закон.

2. Евалуација по обуката

Оценете од 1 (многу слабо) до 5 (одлично): јасност на содржината, изведба на обучувачот, корисност на темата, практична вредност на вежбите, општо задоволство.

Отворени прашања: Што научивте? Кој дел беше најкорисен? Што треба да се подобри во идните работилници?

3. Образец за пријавување од укажувач

Датум на пријава	
Име (незадолжително)	
Вклучена организација или институција	
Опис на прашањето	
Локација на настанот	
Вклучени лица (ако се познати)	
Достапни докази	
Дали ова веќе е пријавено на друго место?	Да / Не

Претпочитан метод за контакт (незадолжително)	
Metoda e preferuar e kontaktit (opsionale)	

4. Контролна листа за безбедно пријавување

- Проверете ги фактите и внимателно собирајте докази.
- Заштитете го вашиот дигитален идентитет и сметки.
- Користете безбедни комуникациски алатки каде што е соодветно.
- Побарајте совет од доверлива НВО, правен советник или надлежна институција.
- Чувајте копии од релевантни документи.
- Ограничете непотребно споделување чувствителни информации.
- Документирајте каква било одмазда или невообичаен притисок.
- Заштитете ја вашата приватност и ментална благосостојба по пријавувањето.

5. Контролна листа за обучувач пред спроведување сесија

- Дали ги приспособив правните и институционалните референци на контекстот на земјата?
- Дали знам каде би упатил/а учесник кој носи реален случај?
- Дали подготвив вовед за безбеден простор и граници на доверливоста?
- Дали моите примери се реалистични, но не непотребно идентификувачки?
- Дали имам урамнотежена порака што ги вклучува и правата и ризиците?

АНЕКСИ

РЕСУРСИ И ЗАВРШНИ НАПОМЕНИ

Корисни референтни точки за понатамошна работа ги вклучуваат Директивата на ЕУ за заштита на укажувачите, стандардите на Советот на Европа, ресурсите за укажување и антикорупција развиени од граѓански организации, материјалите за дигитална безбедност од доверливи актери за дигитални права и националните механизми за пријавување релевантни за секоја земја.

Укажувањето не е само правна постапка. Тоа е и прашање на култура: дали институциите ја наградуваат тишината или ја поддржуваат отчетноста; дали заедниците ги отфрлаат загриженостите или одговараат одговорно; и дали младите растат верувајќи дека интегритетот е важен во практика, а не само во теорија.

Овој материјал за обука има цел да ги поддржи фасилитаторите во градењето на таа култура чекор по чекор. Со комбинирање правна писменост, етичко размислување, дигитална безбедност и партиципативно образование, младинските работници и актерите од граѓанското општество можат да помогнат во создавање средини во кои зборувањето е подобро разбрано, повнимателно поддржано и поефективно поврзано со јавната доверба и демократскиот живот.

АНЕКСИ

ПРОЕКТНА БЕЛЕШКА

Овој материјал е развиен во рамките на проектот „With Digitalisation Versus Corruption“ во рамките на Erasmus+ Youth 2023 – Градење капацитети во областа на младите – Западен Балкан. Проектот е кофинансиран од Европската Унија.

Водечка организација: ЕРЕКА Montenegro. Партнерската мрежа што придонесува вклучува организации од Словенија, Белгија, Северна Македонија, Исланд, Албанија, Германија, Чешка, Косово, Србија, Полска, Босна и Херцеговина, Турција и Италија.

АНЕКСИ

РАБОТЕН ЛИСТ ЗА ЛОКАЛНА АДАПТАЦИЈА

Пред спроведување на материјалот во конкретна земја или заедница, фасилитаторите можат да ја пополнат кратката контролна листа подолу.

- Кои институции или организации во нашиот локален контекст можат да примат заштитена пријава или да дадат насоки?
- Кои примери на корупција или злоупотреба на моќ се најрелевантни за нашите учесници?
- Кои дигитални алатки најчесто ги користи нашата група и кои ризици треба да ги објасниме со едноставен јазик?
- Кои опции за упатување постојат ако на учесник му е потребна правна, психосоцијална или организациска поддршка?
- Кои делови од овој материјал треба да се поедностават за помлади учесници или да се прошират за професионалци?

АНЕКСИ

ЗАВРШНА РЕФЛЕКСИЈА ЗА УЧЕСНИЦИТЕ

Корисни завршни прашања за крајот на работилницата:

- Која една идеја од денес го промени начинот на кој размислувате за укажувањето?
- Кој еден практичен чекор би го презеле за да се заштитите себеси или некој друг во ситуација на пријавување?
- Што треба институциите да прават поинаку за зборувањето да стане побезбедно и поверодостојно?

Презентација на организациите учеснички и нивните претставници во проектот

Наслов улога	Организациска	Улога
Zoran Dabetic	ЕРЕКА Црна Гора	Координатор
Vedran Savić	UDRUZENJE AKUSTIKUM Босна и Херцеговина	Координатор
Nermina Simoncic	ЕРЕКА Словенија	Координатор
Stefan Simoncic	ЕРЕКА Словенија	Координатор
Matej Tisaj	ЕРЕКА Србија	Координатор
Milica Nedeljkovic	ЕРЕКА Србија	Асистент на координаторот
Belma Muratovic	ЕРЕКА Црна Гора	Асистент на координаторот
Jerica Lorenci	ЕРЕКА Словенија	Асистент на координаторот
Atli Thor Fanndal	TRANSPARENCY INTERNATIONAL Исланд	Асистент на координаторот

ПАРТНЕРИ

ЕПЕКА Црна Гора (водечка организација)

Научно-истражувачко здружение за уметност, културни, образовни програми и технологија ЕПЕКА (Црна Гора) работи во Беране, рурална област со висока младинска невработеност и ограничен пристап до неформално образование. Во рамки на DigitalVSCorrupt ја координира целокупната реализација, управување и мониторинг и води национални работилници за градење капацитети насочени кон транспарентност поддржана од ИКТ и подигнување на свеста во заедницата во Црна Гора.

ЕПЕКА Словенија

Невладино социјално претпријатие активно во областа на европското граѓанство, младинската работа и инклузијата. ЕПЕКА Словенија е ко-домаќин на почетниот партнерски состанок, го поддржува управувањето и ко-развија модули за транспарентност засновани на ИКТ инспирирани од моделот ERAR; исто така е домаќин на завршната конференција и поддржува дисеминација на ниво на ЕУ.

ЕПЕКА Србија

НВО од Ниш фокусирана на млади, со силно искуство во мобилност и инклузија (вклучително и ромска и мигрантска младина). Во проектот, ЕПЕКА Србија ко-води обуки, го поддржува младинскиот дијалог Косово–Србија преку заеднички активности со СЕТ Prizren и пилотира локални кампањи за интегритет во јавните услуги.

ЕПЕКА Германија

Член на мрежата ЕПЕКА што поддржува интеркултурно учење и комуникација. Придонесува за прекугранична дисеминација, дизајн на работилници за граѓанско ангажирање и медиуми, како и документација на добри практики меѓу партнерите.

СЕТ Призрен (Косово)

Центарот за образование и обука Призрен промовира демократски вредности и младинско учество. Во DigitalVSCorrupt ко-дизајнира содржини за обука пријателски за младите, е ко-домаќин на работилници за градење капацитети во Косово и соработува со ЕПЕКА Србија за зајакнување на довербата, дијалогот и антикорупциската писменост кај младите.

Phiren Amensa (Белгија)

Меѓународна ромска младинска мрежа со силен капацитет за досег и застапување. Води дисеминација на ниво на ЕУ, поддржува мерки за инклузија во сите активности и менторира младински кампањски тимови за да допрат до разновидна публика со инклузивни наративи.

Transparency International Исланд

Донесува глобално антикорупциско знаење, практични алатки за мапирање ризици и пријавување, и ко-автор е на делови од прирачникот за младинска работа за корупција во јавните институции и патеки за отчетност.

Институт за применети истражувања за бизнис (Северна Македонија)

Го поддржува модулот „Корупција во бизнисот“ со сесии за ризици во јавните набавки, судири на интереси и заложби за интегритет кај МСП. Ко-организира национални работилници со стопански комори и претприемачи.

QENDRA (Албанија)

Граѓански центар ориентиран кон млади што ги вклучува заедниците во неформално образование и граѓанско дејствување. Води работилници за градење капацитети во Албанија и придонесува со студии на случај за интегритет на локалните услуги.

Europe for You (Чешка Република)

Европска граѓанска организација со искуство во комуникација и младинска мобилизација. Ко-дизајнира кампањска лабораторија, поддржува креативни формати за дисеминација и визуелно раскажување приказни.

FEIO (Полска)

Образовна и outreach фондација што придонесува за дизајн на активности засновани на истражување, брзи анкети и алатки за пред/пост евалуација приспособливи за младински средини.

AKUSTIKUM (Босна и Херцеговина)

Културна организација што користи креативни медиуми и аудио-визуелни методи. Ко-води три „видео-симулациски“ резултати (јавен сектор, бизнис, свиркачи), вклучително и сторибординг и младинско ко-создавање.

LIDSK (Турција)

Организација за младински развој фокусирана на граѓански вештини и дијалог. Домаќин е на работилници за градење капацитети во Турција и придонесува со фасилитаторски методи за разновидни групи.

Arcigay (Италија)

Национална граѓанска организација со експертиза во образование засновано на права и фасилитирање безбедни простори. Придонесува со стратегии за инклузија, етички протоколи и кампањски пораки за еднаквост и интегритет.

Сите партнери соработуваат преку месечни координациски повици, заеднички обрасци и заеднички мониторинг посети.

<https://www.digitalvscorrupt.eu>

Co-funded by
the European Union

DIGITAL VS CORRUPT

